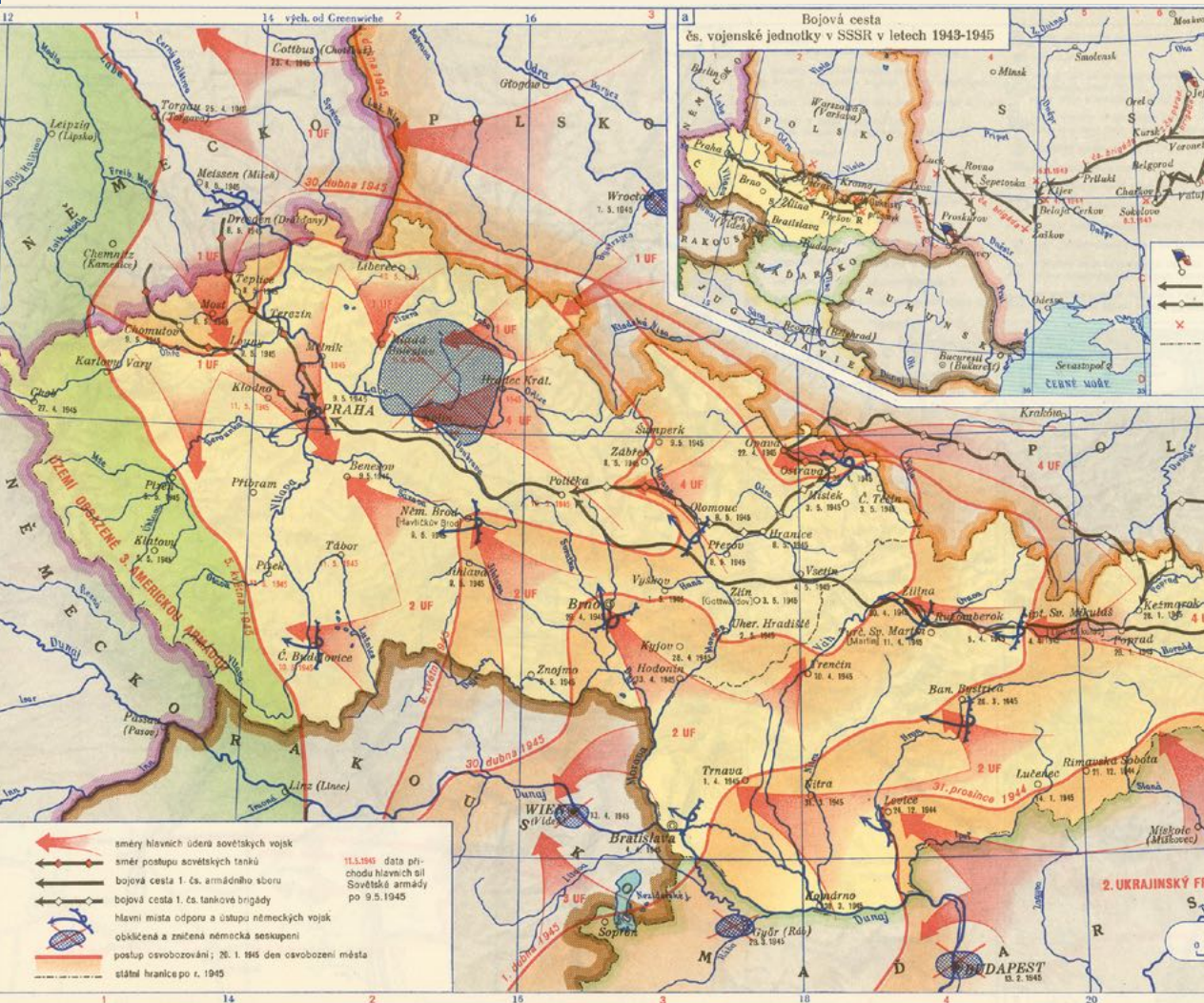


JITKA MOČIČKOVÁ

MAPOVÁNÍ DĚJIN

ROLE DĚJEPISNÝCH ATLASŮ VE STŘEDOEVROPSKÉM PROSTORU 1848–1989



Mapování dějin

Role dějepisných atlasů ve středoevropském prostoru 1848–1989

Jitka Močíčková

Recenzovali:

Zdeněk Beneš (Univerzita Karlova)

Jiří Cajthaml (České vysoké učení technické)

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Praha 2024

Redakce Alena Machoninová

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova, 2024

© Jitka Močíčková, 2024

ISBN 978-80-246-5796-7

ISBN 978-80-246-5832-2 (pdf)



Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Úvod	11
Vývoj a současný stav bádání o dějepisných atlasech	18
Cíle a základní struktura práce	24
Prolog: Nástin vývoje dějepisné atlasové kartografie do první poloviny 19. století	28
1. 1848–1918	32
Dějepisné atlasy ve střední Evropě od první poloviny 19. století do roku 1918	33
Dějepisné atlasy v českých zemích 1848–1918	38
Výuka dějepisu a vývoj dějepisných didaktických pomůcek v českých zemích v období 1848–1918	39
První český atlas Václava Merklase	42
Atlasy z nakladatelství Bedřicha Tempského	46
Jan Lepař a první původní dějepisný atlas	49
České verze německojazyčných školních dějepisných atlasů	53
Schubertův–Schmidtův atlas	53
Putzgerův atlas	60
Dějepisné atlasy českých historiků	63
Biblické atlasy	76
Původní české školní dějepisné atlasy z počátku 20. století	82
Macháčekův atlas dějin Rakouska	83
Brunclíkův dějepisný atlas pro měšťanky	87
Shrnutí: České dějepisné atlasy v kontextu středoevropské historickokartografické atlasové produkce 1848–1918	90
2. 1918–1948	93
Dějepisné atlasy ve střední Evropě 1918–1945 (1948)	93
Dějepisné atlasy v meziválečném Československu (1918–1938) a jejich dozvuk do roku 1948	98
Výuka dějepisu a vývoj dějepisných didaktických pomůcek v Československu v období 1918–1948	99
1918–1938	99
1938–1945	108
1945–1948	109

„Reliktní“ školní dějepisné atlasy z období monarchie a jejich kontinuita v meziválečném Československu	110
Labutí píseň Putzgerova atlasu	111
Od rakouského k československému – transformace	
Balcarova–Kameníčková–Horáková atlasu	115
Soubor map ke starším českým dějinám Jana Hockeho	124
Otakar Dorazil a první komerční dějepisný atlas	128
Společný kartografický obraz dějin pro Čechy a Němce?	
Rozmanitost v jednotě atlasů Antona Altrichtera a Jaroslava Lameše	134
Druhá světová válka a emancipace slovenské historické kartografie	146
Shrnutí: Československé dějepisné atlasy v kontextu středoevropské historickokartografické atlasové produkce 1918–1948	148
3. 1948–1989	154
Dějepisné atlasy ve střední Evropě 1945–1989	155
Dějepisné atlasy v Československu v období diktatury KSČ (1948–1989)	164
Výuka dějepisu a vývoj dějepisných didaktických pomůcek v Československu v období 1948–1989	165
Legislativní rámec výuky dějepisu	165
Obsahová náplň a proměny výuky dějepisu	170
Didaktické pomůcky k výuce dějepisu	171
Školní historická kartografie v Československu na rozhraní dvou epoch – nové výzvy a čekání na atlas	175
Revoluční mapování dějin v intencích vrcholného a pozdního stalinismu – Historický atlas revolučního hnutí	178
Školní dějepisné atlasy z přelomu padesátých a šedesátých let	195
Školní atlas československých dějin	196
Školní atlas světových dějin	204
Vědecké atlasy šedesátých a sedmdesátých let 20. století	211
Atlas československých dějin	212
Československý vojenský atlas	226
Archeologický atlas Evropy a Československa	242
Dějiny do kapsy – atlas světových dějin Petra Cafourka	246
Školní dějepisné atlasy tzv. nové koncepce v osmdesátých letech 20. století	253
Shrnutí: Československé dějepisné atlasy v kontextu středoevropské historickokartografické atlasové produkce 1948–1989	264
Závěr	272
Příloha I. České dějepisné atlasy 1848–1918	285
Příloha II. Československé dějepisné atlasy 1918–1948	289
Příloha III. Československé dějepisné atlasy 1948–1989	293

Seznam použitých pramenů	297
Seznam použité literatury	317
Seznam použitých elektronických zdrojů a online databází	324
Seznam zkratk	325
Seznam vyobrazení	326
Seznam grafů a tabulek	329
Rejstřík jmenný	330
Rejstřík místní	336

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych v první řadě poděkovat Evě Semotanové za vstřícnost, laskavost, množství cenných rad a rovněž za nezměrnou trpělivost při vedení dizertační práce *Dějepisné atlasy 1848–1989 a středoevropský prostor* (obhájena na Katedře pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v roce 2022), ze které vychází tato kniha. Za cenné připomínky a podněty k dalšímu promýšlení tématu děkuji oběma lektorům, Zdeňku Benešovi a Jiřímu Cajthamlovi. Můj dík patří rovněž kolegyním a kolegům z Historického ústavu Akademie věd ČR a Mapové sbírky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, za pomoc při hledání materiálu i četné rozhovory o dějepisných atlasech. Díky podpoře Herzog-Ernst-Stipendia (Universität Erfurt) jsem měla příležitost podrobněji zkoumat zahraniční atlasy v Justus Perthes Sammlung (Gotha). Ráda bych poděkovala zdejším zaměstnancům (zejména Nancy Kandetzkiové a Janu Peiskerovi) za neúnavnou a vždy pohotovou přípravu materiálu a dále kolegům a dalším stipendistům z Forschungskolleg Transkulturelle Studien / Sammlung Perthes za konzultace a cenné diskuze o atlasové kartografii, zejména Jordaně Dymové (Skidmore College), Zefu Segalovi (Open University of Israel) a Dominiku Keyssnerovi (Universität Erfurt). Za podrobnější informace o polských dějepisných atlasech děkuji Beatě Konopské (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin) a Marku Słońovi (Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk).

Za laskavé poskytnutí souhlasu s publikováním reprodukcí atlasů z druhé poloviny 20. století, vydaných Ústřední správou geodézie a kartografie, Kartografickým a reprodukčním ústavem v Praze a Geodetickým a kartografickým podnikem děkuji jejich nástupnickým institucím – Českému úřadu zeměměřickému a katastrálnímu v Praze a společnosti Kartografie Praha. Poděkování náleží rovněž nakladatelství Naše vojsko a Ústavu pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy za souhlas s publikováním ukázek z *Československého vojenského atlasu* (1965) a *Archeologického atlasu* (1979).

V neposlední řadě děkuji svým rodičům, manželovi a synům Toníkovi a Jendovi. Bez jejich pochopení a dlouhodobé podpory by tato práce nemohla vzniknout.

Historiae oculus geographia.
Abraham Ortelius (1527–1598)¹

*If historians are spatially illiterate and geographically ignorant,
this will seriously affect their knowledge and understanding of the past.*
Jeremy Black²

¹ Abraham Ortelius: *Parergon, sive veteris geographiae aliquot tabulae*, Antverpiae: Officina Plantiniana 1592, titulní list.

² Jeremy Black: *Maps and History. Constructing Images of the Past*, New Haven – London 2000, s. 241.

ÚVOD

Staré mapy, plány a atlasy se dlouhodobě těší badatelské pozornosti a díky své vizuální atraktivitě rovněž značnému zájmu veřejnosti. Dějinám kartografie, interdisciplinárnímu oboru na pomezí historiografie, geografie, kartografie a dalších souvisejících vědních odvětví, se zejména v posledních několika desetiletích podařilo díky modernizaci metod i výraznému rozšíření výzkumných témat a cílů plnohodnotně etablovat (nejen) mezi společenskovědní disciplíny. Také historická kartografie zažívá především od nástupu počítačových technologií a geografických informačních systémů (GIS) v kartografii nebývalý rozkvět. Dějepisné (nebo rovněž rekonstrukční) mapy, ať už v tištěné, nebo digitální podobě, se stávají v humanitních oborech stále častěji vyhledávaným prostředkem pro prezentaci výsledků základního výzkumu i popularizaci vědy.

Jakou pozici však v současné vědě zastávají **dějiny historické kartografie**, které je možno vnímat jako průsečík obou zmíněných disciplín? Před nedávnou dobou trefně poznamenala Sylvia Schrautová, že dějepisné mapy jsou „nevlastními dětmi“ (*Stiefkinder*) map zeměpisných, což lze bez váhání vztáhnout i na oblast atlasů.³ Do jisté míry „macešsky“ byly dějepisné atlasy (ve srovnání se zeměpisnými) přehlíženy již svými současníky z řad odborné veřejnosti, aby byly následně dlouhodobě ignorovány generacemi badatelů, a to jak z řad historiků, tak i geografů a příslušníků dalších vědních oborů.⁴

V první polovině devadesátých let 20. století poukázal Jeremy Black na nedostatečné zpracování této problematiky a dlouhodobé přehlížení významu historického atlasu jako žánru.⁵ Právě díky němu a některým dalším badatelům, zejména v anglofonním a německém prostředí, se tento rodící

3 Sylvia Schraut: *Kartierte Nationalgeschichte. Geschichtsatlanten im internationalen Vergleich 1860–1960*, Frankfurt – New York 2011, s. 15.

4 Srov. Ludvík Mucha: České historické atlasy, *Sborník Československé společnosti zeměpisné* 66, č. 3 (1961), s. 239: „Snad proto, že dějepisné mapy stojí v jistém smyslu na hranici mezi zeměpisem a dějepisem a že jsou – i ve škole – předmětem jen okrajového zájmu zeměpisců a dějepisců, nebylo historickým atlasům se strany jejich uživatelů nikdy věnováno příliš mnoho pozornosti. Svědčí o tom i překvapivě malý počet referátů při příležitosti jejich vydání, které ještě navíc jsou spíše registrující než kritické a objevují se vlastně jen v časopisech pedagogických, kdežto odborný tisk zeměpisný a dějepisný vydání těchto souborů prakticky opomíjel.“

5 Jeremy Black: *Historical Review. Historical Atlases*, *The Historical Journal* 37, č. 3 (1994), s. 643.

se obor začal pozvolna rozvíjet.⁶ Přesto ani o dvě desetiletí později není dle Sylvie Schrautové důvod k přílišnému optimismu.⁷ Příčiny malého badatelského zájmu o dějepisné atlasy lze spatřovat nejen v podstatně menším počtu vydaných děl tohoto typu v porovnání s atlasy zeměpisnými, ale především v jejich interdisciplinaritě, která je z podstaty věci staví na okraj hned několika vědních disciplín (historiografie, geografie, kartografie, ale rovněž např. didaktiky dějepisu, neboť drtivá většina atlasů byla určena pro potřeby školní výuky). Tvorba a hodnocení dějepisných atlasů jsou proto spjaty s využitím faktografie a metod společenskovědních i přírodovědných oborů a vyžadují alespoň obecný přehled o daných disciplínách.

Na úvod je zapotřebí věnovat pozornost základní, mnohdy i v odborných kruzích nesprávně používané terminologii. Obecně je možno říci, že za *historickou mapu* je označován kartografický dokument, který znázorňuje určitou situaci (události, jevy a procesy) odehrávající se v minulosti. *Historický atlas* je pak souborem historických map, které podávají (více či méně) systematický přehled o historickém vývoji na určitém území v určitém období.⁸ Historickou mapu i historický atlas je možno zařadit mezi tematické kartografické dokumenty. Věnujeme-li se ovšem studiu historického atlasu jako žánru, je třeba terminologické ukotvení pojmů *historická mapa* / *historický atlas* sledovat v širším kontextu vývoje zejména dvou již výše uvedených disciplín – *historické kartografie* (*historical cartography*) a *dějin kartografie* (*history of cartography*), jejichž metody a cíle se při studiu této problematiky vzájemně prolínají. Zatímco *historická kartografie* je v současném odborném diskurzu převážně chápána jako obor rekonstruuující geografické poměry v minulosti, *dějiny kartografie* sledují vývoj lidského poznání světa a představ o něm a způsob jejich grafického vyjádření.⁹ Nutno dodat, že náplň obou zmíněných

6 Srov. kapitola Vývoj a současný stav bádání.

7 S. Schraut: *Kartierte Nationalgeschichte*, s. 11–13.

8 Základní definice poskytují slovníková hesla stěžejních encyklopedických děl zabývajících se dějinami kartografie, např. Johannes Dörflinger: *Geschichtskarte/Geschichtsatlas*, in: Ingrid Kretschmer – Johannes Dörflinger – Franz Wawrik: *Lexikon zur Geschichte der Kartographie*, I. A–L, Wien 1986, s. 265–268; John H. Long: *Historical Atlas*, in: *History of Cartography*, VI. *Cartography in the Twentieth Century*, ed. Mark Monmonier, Chicago 2015, s. 92–93.

9 Definici a rozlišení obou těchto disciplín se jako jeden z prvních podrobně zabýval Raleigh Ashlin Skelton (1906–1970), britský historik kartografie, který usiloval rovněž o etablování dějin kartografie jako samostatného vědního oboru: „Just as ‘historical geography’ is not the same thing as ‘the history of geography’, so we must not confuse ‘historical cartography’ with ‘the history of cartography’ (or ‘cartographic history’). Historical geography and cartography are procedures by which geographical circumstances of the past are reconstructed, or detected in those of the present. The history of geography and the history of cartography trace the development of man’s knowledge and ideas about the earth and the graphic forms in which he has expressed them.“ [„Stejně jako ‘historická geografie’ není totéž co ‘dějiny geografie’, nesmíme zaměňovat ‘historickou kartografii’ za ‘dějiny kartografie’ (nebo ‘kartografické dějiny’). Historická geografie a kartografie jsou postupy, kterými se rekonstruuují geografické poměry v minulosti nebo se zjišťují v těch současných. Dějiny geografie a dějiny kartografie sledují vývoj lidských znalostí

disciplín bývá někdy v odborných kruzích zaměňována a může pak vyvolávat jistý terminologický zmatek. Totéž (a mnohem častěji) se děje při vymezení a používání pojmů *historická mapa* a *historický atlas*, u kterých sémantický posun bývá spojen nejen s nedostatečnou znalostí problematiky, ale rovněž variuje v rámci různých jazyků.

Proč je u etablovaného kartografického žánru, kterým historické mapy a historické atlasy bezpochyby jsou, jednoznačná terminologie i po tolika letech stále problematická? Nelze než souhlasit s Matthewem Edneym, podle něhož zásadní problém tkví v přídavném jménu **historický** (*historische*, *historical*). Ten je z lingvistického hlediska možno chápat ve dvou významech, tj. „z minulosti“ i „o minulosti“, což je v případě sledované problematiky bohužel značně nevyhovující. V tomto kontextu totiž **historická mapa** (*historical map* / *historische Karte* / *mapa historyczna* atd.), tedy mapa o minulosti, bývá často zaměňována za **starou mapu** (*old map* / *alte Karte* / *dawna mapa* atd.), tj. mapu z minulosti, kartografický dokument, který v době svého vzniku znázorňoval aktuální situaci, ale dnes již skutečnosti neodpovídá.¹⁰ S tímto jevem se lze poměrně často a v celosvětovém měřítku setkat v mnoha odborných pracích napříč vědeckými disciplínami, nemluvě o standardním zaměňování obou pojmů ve veřejném prostoru.

Zatímco v některých jazycích neexistuje jiná, významově totožná alternativa pro označení tohoto typu kartografických dokumentů, v němčině je k dispozici o něco vhodnější a jednoznačnější označení *Geschichtskarte*.¹¹ Méně jasná je však situace u dějepisných atlasů. Na problematickou terminologii poukazuje Sylvia Schrautová, která zmiňuje, že v německojazyčných pracích často chybí jasné rozlišení mezi termíny *historischer Atlas* a *Geschichtsatlas*. Pro účely své práce je pak, ve světle výše zmíněného bohužel dosti nesystémově, definuje tak, že *historischer Atlas* označuje starý atlas, zatímco *Geschichtsatlas* je dějepisným atlasem.¹²

a představ o Zemi a grafické formy, v nichž je člověk vyjadřoval.“ Překl. aut.], Raleigh Ashlin Skelton: *Maps. A Historical Survey of Their Study and Collecting*, 2. vyd., Chicago 1975, s. 62. O rozdílu mezi oběma disciplínami hovoří rovněž např. Ivan Kupčík: *Alte Landkarten. Von der Antike bis zum Ende des 19. Jahrhunderts. Ein Handbuch zur Geschichte der Kartographie*, Stuttgart 2011, s. 173; v českém prostředí se tématu nejnověji věnuje Eva Semotanová: *Stará versus historická mapa*, *ArcRevue* 3 (2016), s. 46; Eva Semotanová: *Historická kartografie*, in: *Akademická encyklopedie českých dějin*, V. H/1, ed. Jaroslav Pánek, Praha 2018, s. 80–83 a Eva Semotanová – Jitka Močíčková: *Historická kartografie, Mapový portál Český historický atlas* (online), <http://cha.fsv.cvut.cz/hist-kartografie.php#charakteristika>.

10 Úskalí rozlišování mezi historickou mapou a starou mapou s uvedením problematiky do širšího kontextu Edney trefně glosuje v rámci svého blogu věnovanému dějinám kartografie: Matthew Edney: *Rehabilitating “Historical Map”, Mapping as Proces* (online), 13. 8. 2020, <https://www.mappingasprocess.net/blog/2020/8/13/rehabilitating-historical-map>.

11 I. Kretschmer – J. Dörflinger – F. Wawrik: *Lexikon zur Geschichte der Kartographie*, s. 265.

12 S. Schraut: *Kartierte Nationalgeschichte*, s. 11, pozn. 2.

Čeština používá pro označení kartografických dokumentů „o minulosti“ dvě dvojice termínů – **historická mapa** / **historický atlas** a **dějepisná mapa** / **dějepisný atlas**. Druhou variantu dlouhodobě vnímám jako významově srozumitelnější a jednoznačnější, zejména pro širší publikum, které si pod pojmem dějepisná mapa většinou skutečně představí „mapu o dějinách“ – dějinných událostech a procesech, zatímco pojmy *historická mapa* a *stará mapa* bývají zaměňovány podstatně častěji. V českých odborných kruzích je možné se setkat rovněž s označením **rekonstrukční mapa**, které může být do určité míry chápáno jako synonymum pro mapu historickou. Zde se však nejedná o odborný kartografický termín, ale o pracovní název označující formu, jakou jsou výsledky výzkumu prezentovány. Rekonstrukční mapa v historiografii znázorňuje syntetický soubor poznatků k vybranému tématu, analytickou sondu, komplexní pohled na určitou epochu nebo komparaci jednotlivých témat či období.¹³

Nastíněné terminologické inferno ještě násobí samotná definice pojmu **stará mapa**, procházející nezbytnou transformací, neboť s postupujícím časem se hranice mezi „starým“ a „moderním“ logicky posouvá. Přesto je stále odpověď na otázku „Jak stará je stará mapa?“ v odborné terminologii poměrně konzervativní. Za „starou“ byla dlouho považována mapa vytvořená před prvním systematickým mapováním dané oblasti, tj. cca před rokem 1800, což ostatně odpovídá i mezníku stanovenému obecně pro staré tisky. V průběhu posledních desetiletí se hranice, kdy je mapu ještě možno označit za „starou“, postupně posunula k roku 1850.¹⁴ I zde však existují „regionální“ terminologické nuance. Zatímco např. anglickojazyčné a německojazyčné prostředí je schopné rozlišit *early maps*¹⁵ / *frühe Karten* (tj. mapy vzniklé do roku 1800) jako podmnožinu *old maps* / *alte Karten* (tj. mapy vzniklé přibližně do roku 1850), francouzština a stejně tak i čeština a mnohé další jazyky používají jen jednotný termín *carte ancienne* / *stará mapa*.¹⁶ „Hraniční“ rok 1850 je v rámci humanitních oborů možné v současnosti označit za převážně přijímaný úzus, přičemž přiblížení této hranice směrem k současnosti je

13 E. Semotanová – J. Močíčková: *Historická kartografie*; Eva Semotanová: *Dějiny, současnost a perspektivy rekonstrukčních map*, HG 34 (2007), s. 197–215.

14 Srov. metodika pro katalogizaci starých kartografických dokumentů dle knihovnických pravidel RDA vyvinutá v rámci projektu TEMAP – Technologie pro zpřístupnění mapových sbírek ČR. Metodika a software pro ochranu a využití kartografických děl národního kartografického dědictví (2011–2015) ve spolupráci s Národní knihovnou ČR, prezentovaná rovněž ve formě e-learningu: Markéta Potůčková: *Staré mapy. TEMAP – eLearning. Modul 2.2. Katalogizace starých kartografických tisků a rukopisů dle RDA v MARC 21* (online), http://web.natur.cuni.cz/gis/temap/images/elearning/katalogizace_star_karto_tisky.pdf (3. snímek).

15 Je možné se ještě setkat s termínem *antique maps*, ale spíše okrajově a v nevědeckých publikacích. V komerční sféře je pravděpodobně označení „antique“ lákavějším a úspěšnějším reklamním štítkem než poněkud fádňá „old“. Z lingvistického hlediska však tento pojem implikuje spíše mapu z období antiky.

16 Srov. M. Edney: *Rehabilitating “Historical Map”*.

pravděpodobně jen otázkou času. Např. Ivan Kupčík klasifikoval ve své vlivné práci k dějinám kartografie *alte Karten* jako „více než sto let staré“, čímž posunul mezník k roku 1900. Ani tuto hranici však nepovažuje, a s ním i další badatelé, za fixní nebo neprostopnou.¹⁷ Je totiž evidentní, že i tak zbývá dosti rozsáhlá množina map, které již nejsou aktuální, avšak jsou příliš mladé na to, aby byly označovány jako „staré“. Německá kritická kartografie v tomto ohledu pracuje s termínem *veraltete Karten* (tj. zastaralé mapy), kterým označuje mapy, které nebyly ani aktualizovány, ani nahrazeny jinými. Zvýšené pozornosti si zaslouží definice Terminologické komise Českého ústavu zeměměřického a katastrálního, která perspektivou kartografů starou mapu popisuje jako „mapu vyhotovenou v předchozích dobách (stoletích, historických epochách)“ a starý atlas poněkud květnatěji jako „atlas, vyhotovený v předchozích dobách (stoletích, historických epochách) a prezentující tehdejší stav geografických poznatků“.¹⁸ Byť toto vágní vymezení vykazuje patrné formulační slabiny (Co je předchozí doba? Co je tehdejší stav?), může být pozvánkou k důkladnějšímu promýšlení a redefinování základní terminologie v dějinách kartografie. Ostatně, jak uvádí Eva Semotanová, „z hlediska mapového obsahu lze dokonce za starou mapu považovat každou mapu, která již neodpovídá současnému stavu zobrazeného území, tzn. mapu vydanou před pěti, dvěma či méně lety, pokud mezitím došlo v mapovaném prostoru ke změnám“.¹⁹

Uvažujeme-li o přesnější terminologii v oblasti dějepisných map a atlasů ze staršího období, jeví se jako vhodné označovat tento typ dokumentů jako **staré dějepisné mapy a staré dějepisné atlasy**. Při současné tendenci posunout horní hranici starých map a atlasů minimálně k roku 1900 je možno takto klasifikovat i středoevropské (a v rámci nich i nejstarší české) dějepisné atlasy vzniklé v období 1850–1900 a tento mezník případně dále posouvat, minimálně do poloviny 20. století.

Po nutné terminologické odbočce je však zásadní položit si otázku, jakou roli hraje nebo může hrát historická atlasová kartografie²⁰ v moderní společnosti? Obecně platí, že primárním cílem dějepisných atlasů je transfer vědění – pře-

17 I. Kupčík: *Alte Landkarten*, s. 173; dále např. Eva Semotanová: *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, Praha 2001, s. 13; Eva Semotanová: Dějepisné mapy – zkrácený obraz historického poznání?, *Z dějin geodézie a kartografie* 19 (2018), s. 7; M. Edney: Rehabilitating “Historical Map”.

18 Stará mapa, Terminologická komise ČÚZK: *Terminologický slovník zeměměřictví a katastru nemovitostí* (online), <http://www.slovníkcuzk.eu/termin.php?&tid=4858&l=stara-mapa>; Starý atlas, Terminologická komise ČÚZK: *Terminologický slovník zeměměřictví a katastru nemovitostí* (online), <http://www.slovníkcuzk.eu/termin.php?&tid=6531&l=stary-atlas>.

19 E. Semotanová: *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, s. 13.

20 Termín *historická atlasová kartografie* bude v této práci používán jako synonymum pro dějepisnou atlasovou tvorbu. Je odvozen od názvu oboru, tj. historické kartografie. Pojem dějepisná kartografie se v českém prostředí běžně nepoužívá.